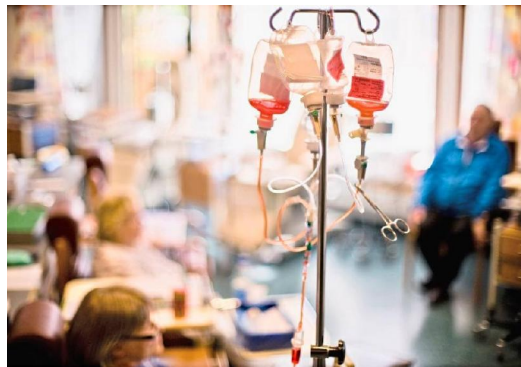

Kuprusta sotkuun

– mistä uusi suunta kuntauudistukselle?

Yrjö Hakanen

Paikallispolitiikan seminaari

22.9.2013 Turussa

Kataisen hallituksen ohjelma

- ✓ Työssäkäyntialueiden perusteella suurkunnat, jotka kykenevät itsenäisesti vastaamaan peruspalveluista (paitsi erikoissairaanhoidon ja vaativa sosiaalihuolto)
- ✓ Suuret kunnat tehokkaampia ja kykenevät vastaamaan myös palvelujen rahoituksesta.
- ✓ Päästään eroon isojen kaupunkien ja niiden kehyskuntien välisestä kilpailusta.
- ✓ Helsingin metropolialueen vahvistaminen.

...toteutuksesta tuli sotku

- Kuntarakennetyöryhmä: 336 kunnan yhdistäminen noin 66 – 70 kunnaksi.
 - Herätti laajaa vastustusta. Hallitus ei uskaltanut sitoutua tarkkaan kuntalukuun ja lupasi: Ei pakkoliitoksia.
- Sote-selvityshenkilöt: 34 sote-aluetta + 5 Ervaa.
 - Alle 50 000 asukkaan kunnilta pois sote-palvelujen järjestäminen. (Yli 50 000 asukasta vain 20 kunnassa.)
 - Palvelurakenne pitkälle erikoissairaanhoidon mukaan.
 - Kehysriihi: noin 20 sote-aluetta ja 20 000 – 50 000 asukkaan kunnille oikeus sote-peruspalvelujen järjestämiseen. Alle 20 000 asukkaan kunnilla ei tätä oikeutta (264 kuntaa). Sote-alue vastuukuntamallilla, jossa keskuskuunta päättää, muut vain maksavat.

...oikeuskansleri puuttuu asiaan

- Oikeuskansleri 10.4.: Kuntarakennelakia ei voi päättää eikä kunnilta vaatia kantaa liitoksiin ennen kuin tieto sote-mallista (itsehallinto/vastuukuntamalli)
- Orpon työryhmä 8.5.:Vastuukuntamalliin liitetään jonkinlainen kuntien yhteiselin. Yritys saada perustuslakivaliokunnan tuki tälle.
- Perustuslakivaliokunta 18.6.:Ei kantaa sote-malliin. Kunnille annettava aikaa ottaa kanta kuntaliitoksiin vasta sote-lain päättämisen jälkeen.
- Eduskunta hyväksyi kuntarakennelain äänin 96 – 63 juhannuksen jälkeen 26.6.

...ja taas uusiksi

Elokuun budjettiriihessä päätetty rakenneohjelmaan:

- 1) Pakkoliitoksilla voi yhdistää 12 ison kaupunkiseudun kunnat (Tampere, Turku, Oulu, Jyväskylä, Lahti, Kuopio, Pori, Joensuu, Lappeenranta, Vaasa, Seinäjoki). Myös kriisikuntien pakkoliitokset mahdollisia. Helsingin seudulle metropolihallinto.
- 2) Kunnilta pois 1 miljardi karsimalla palveluja ja 1 miljardi tehostamalla tai veroja korottaen. Työpaikkojen vähentäminen 20 000:lla.

...vastoin perustuslakia

Akatemiaprofessori Kaarlo Tuori:

□ *"Pidän perustuslain vastaisena hallituksen ehdottamaa kuntarakennetta, jonka tuloksena lähes 300 kuntaa menettäisi itsenäisyytensä ja toteuttamansa paikallisen itsehallinnon ja demokratian; jossa kuntakoko monin paikoin lähenisi perustuslain tarkoittamaa maakuntatasoa; ja jossa kunnallisen päätöksen ja asukkaiden välinen etäisyys kasvaisi tavalla, joka on ristiriidassa perustuslain mukaisen kunnallisen demokratian lisäämistä koskevan toimeksiannon kanssa."*

(Lausunto perustuslakivaliokunnalle)

...valmistelu vielä uusiksi?

Kaarlo Tuori:

- ❑ *"Päätös mahdollisista pakkoliitoksista tarkoittaa, että kuntarakennelaki on avattava ja on järjestettävä uudet kuulemiset vähintäänkin kehyskunnille, joita pakkoliitos saattaisi koskea."*
- ❑ *"Ajatus seudullisista kansanäänestyksistä, jossa ratkaisevat enemmistön äänet kuntarajoihin katsomatta absurdi ja erittäin ongelmallinen perustuslain kannalta... Pienemmät kunnat joutuisivat luovuttamaan päätöksenteko-oikeutensa käytännössä keskuskaupungin asukkaille. Se ei ole mahdollista." (Polemiikki 3/2013)*

SKP:n esittämä vaihtoehto

Uudistuksen lähtökohdaksi:

- 1) Kuntien tehtävä peruspalvelujen turvaamisessa jokaiselle kuuluvina perusoikeuksina.
 - Hyvinvointi- ja terveyserojen vähentäminen.
 - Laaja-alainen käsitys hyvinvoinnista.
- 2) Kuntien hallinto asukkaiden itsehallintoon perustuvana lähidemokratiana.
 - Asukkaille lisää vaikutusmahdollisuuksia.
- 3) Kuntien rahoituksen vahvistaminen ja sen oikeudenmukaisuus. (Ks. edellä Olli Savelan alustus)

Lähipalvelut perusoikeus

- Peruspalvelut toteutettava pääsääntöisesti lähipalveluna ja kunnan omana toimintana.
- Yhdenvertaisuuden turvaaminen palvelujen saamisessa korostaa lähipalveluja.
- Lähiyhteisöjen merkitys myös palvelujen sisällön kehittämisessä ja ehkäisevässä toiminnassa.
- Palveluketjut eivät toimi, jos ne ovat irti alkupäästä, palvelun tarvitsijoista.
- Lähipalvelu myös ekologisesti kestävää kehitystä.

Kolmiportainen demokratia

- Lähidemokratia: Osallistuva budjetointi ja vaaleilla valittavat kunnanosa- ja valtuustot .
- Kunnanvaltuusto: Vastaa peruspalveluista, asemakaavasta, yhdyskuntarakentamisesta ja monia tehtäviä liikenne-, vesi-, energia-, ympäristötoimissa
- Vaaleilla valittava maakuntavaltuusto: maakunta yhtenä vaalipiirinä (poliittinen, ei kuntaedustus) velvoite kuulla kuntia. Tehtävät: erikoissairaanhoidon, erityistason sosiaalihuolto, maakuntatason yleiskaavat, seutuliikenne, elinkeinopolitiikka, alueellinen pelastustoimi, laajat ympäristöasiat ja osassa maakuntia ammattikorkeakoulut.

Osallistuva budjetointi

- ❑ Avain asukkaiden päätösvallan lisäämiseen.
- ❑ Alkoi Porto Alegresta. Käytössä yli 1 500 kaupungissa, joista 200 Euroopassa. YK:n suosittama.
- ❑ Osa kunnan budjetista päätetään alueellisesti ja teemakohtaisesti.
 - 1) Asukkaat tekevät esityksiä ja asettavat hankkeita tärkeysjärjestykseen.
 - 2) Asukkaiden valitsemat edustajat tekevät budjettiesityksen, jonka asukkaat käsittelevät.
 - 3) Alueiden ja teemabudjettien valmistelijoiden yhteiskokous sovittaa esitykset yhteen.
 - 4) Kunnanvaltuusto hyväksyy budjetin, tarvittaessa neuvottelee alue- ja teemaedustajien kanssa.

Uusi paikallisdemokratian malli

- ❑ Euroopassa kolmiportainen paikallishallinto yleinen.
- ❑ Ruotsissa ja Norjassa on etenkin isoissa kaupungeissa kunnanosa-aluevaltuustot / aluelautakunnat.
Suomessa Rovaniemellä aluelautakuntia.
- ❑ Pohjoismaissa kunnilla kansainvälisesti laajat tehtävät ja itsehallinto. Osallistuva demokratia voi saada myös enemmän sisältöä kuin jossain muualla.
- ❑ 2000-luvun kunnallinen demokratia, yhdistetään:
 - + Pohjoismaiden kuntien laajat hyvinvointipalvelut ja itsehallinto
 - + Eurooppalainen 3-portainen paikallishallinnon malli
 - + Latinalaisen Amerikan osallistuva budjetointi
 - + Kuntien avoin data ja tuki vaihtoehtojen tekoon

Mitä on tehtävä?

- "Vastavalkeita" leikkaamiselle: Kunnissa aloitteita palvelujen parantamiseksi. Kyse hyvinvointimallista: pohjoismaistyyppinen vai "Amerikan malliin"
- Yhteistyö kunnan työntekijöiden kanssa: Työpaikkojen vähentäminen hiostusta ja siirtää palveluja yksityisille + naisten palkattomaksi kotityöksi
- Asukkaiden yhteistyöllä ja verkostoitumisella luoda pohjaa osallistuvalla demokratialle. Kunnissa aloitteita osallistuvan budjetoinnin kokeiluista.
- Yhdistää kuntapalveluja koskeva kamppailu Kataisen hallituksen ja EU:n leikkauspolitiikan vastustamiseen. Koota radikaaleja vasemmistovoimia yhteistyöhön.